

RADOVI BEČKOG SLIKARA ANTONA KOTHGASSERA U ZAGREBU

Apstrakt: U vrijeme bidermajera staklenim čašama kao predmetima za poklon ili uspomenu pridaje se veliko značenje. Anton Kothgasser (1796–1851) je bečki slikar na porculanu i staklu, koji je postao slavan zahvaljujući oslikavanju transparentnim emajlnim bojama. Mnoge staklene čaše signirao je svojim inicijalima A.K., no velik broj predmeta izrađenih u to vrijeme i u njegovoj radionici otežava atribuciju. U ovom radu obrađuju se stakleni predmeti koji se nalaze u zbirkama zagrebačkih muzeja (Muzeja za umjetnost i obrt i Muzeja Marton), a pripisuju se Kothgasseru, kao i oslikani prozori iz Švicarske kuće u zagrebačkom parku Maksimir. Prozore je oslikao A. Kothgasser po nacrtu Eduarda Gurka (1801–1841), bečkog slikara krajolika, a nastali su kao izraz romantične inspiracije, po uzoru na dvorac Laxenburg, pokraj Beča. Cilj ovog članka je ukazati na zagrebačke predmete te na povezanost bidermajerskih umjetnika i zagrebačkih naručitelja.

Gljučne riječi: Anton Kothgasser, bidermajer, Maksimir (Zagreb), primijenjene umjetnosti, staklo

Prva polovina XIX stoljeća je vrijeme početka industrijalizacije i osnaživanja građanskog društva. Novi stil, bidermajer, zamjenjuje klasicističke oblike, odražavajući građansko poimanje umjetnosti i ukusa. Razdoblje bidermajera, usprkos uznemirujućim političkim kretanjima i nesigurnoj ekonomskoj situaciji, jedno je od „najdražesnijih“ razdoblja. Kao protuteža tmurnoj stvarnosti u kojoj je štednja bila nužna, težilo se jednostavnoj eleganciji, razvijao se senzibilitet za sitnice, veličalo se zajedništvo i obiteljske vrijednosti, njegovalo prijateljstvo te iskazivanje dobrih želja (prvenstveno za dobro zdravlje, sreću, veselje i blagostanje).

Bidermajer mnogim majstorima obrtnicima daje priliku da dokažu svoje umijeće.

Odnos prema stvarima bio je pun poštovanja, a ukrasni predmeti često su bili namijenjeni poklonima i uspomnama na drage ljude, značajne datume ili kao sjećanja na putovanja. Staklo kao jedan od najjeftinijih materijala, te stoga dostupan širem krugu, upotrebljavalo se za raznovrsne predmete: od servisa za piće preko šećernica i flakona do čaša. Upravo su staklene čaše rado korištene za obilježavanja, sjećanja ili maštanja.

Jedna od najpopularnijih vrsta čaša u vrijeme bidermajera svakako je bila tzv. *Ranftbecher*-čaša,¹ konusnog oblika sa zaobljenim stranicama i naglašena zupčastim rubom. Baza čaše je ukrašena brušenom zvijezdom s donje strane, koja je naknadno i obojena žutom transparentnom bojom. Te su se čaše većinom izrađivale od bezbojnog stakla, koje se oslikavalo transparentnim emajlnim bojama, a na njima su se često ispisivali i prigodni natpisi. Ova tehnika ukrašavanja je bila inovativna. Prozirne emajlne boje je razvio drezdenski majstor Samuel Mohn,² a usavršio ih njegov najstariji sin Gottlob Mohn³ koji sazrijeva u iznimnu umjetničku osobnost. Njegove oslikane čaše s prizorima krajolika i panorame grada postale su vrlo popularne. (Pazaurek 1923)

Gottlob, po dolasku u Beč,⁴ otvara vlastitu radionicu⁵ te počinje surađivati s manufakturom porculana.⁶ U to vrijeme u bečkoj manufakturi djeluje i Anton Kothgasser,⁷ slikar na porculanu, koji svoju slavu nije stekao radovima na porculanu već ukrašavanjem staklenih čaša. I mnogi drugi majstori iz bečke manufakture porculana započinju oslikavati i staklo, upravo zahvaljujući ovom vrlo prozirnem emajlu koji na minijaturnom crtežu čaše ostavlja fini dojam. Potvrđivanje

¹ Ranft- zastarjeli naziv za rub, ivicu

² Samuel Mohn (1762 -1815) Po struci „Porzelanhausmaler“ počinje 1806.godine eksperimentirati s prozirnim emajlnim bojama. Kraljici Louisi od Pruske šalje na dar pokal - svoj „prvi“ rad i u popratnom pismu kaže "da je vježbao jedan mjesec, te se nada usavršavanju svog pronalaska". I zaista, godinu dana kasnije nudi oslikane čaše svih vrsta s vedutama, alegorijama, dekoracijama i tekstom. (Pazaurek 1923:157)

³ Gottlob Mohn (1789-1825) 1805. studira kod kemičara Klaprotha u Berlinu, a dvije godine kasnije kod slikara Veita Schnorra von Carolsfelda. 1810. pohađa Akademiju likovnih umjetnosti u Drezdenu. Tada je već bio poznat u oslikavanju crkvenih prozora (vitraja) i porculana, usavršivši zanat kod oca.

⁴ 1810. dolazi u Beč, studira na Politehničkoj školi (osnovana 1815.) i eksperimentira s bojama u laboratoriju staklene Türritz. Prema nekim podacima 1812.godine koristi emajlne boje, a ne uljne. (Spiegel 2011 d:7) Oslikava prozore u Laxenburgu (1813); u crkvama Maria am Gestade (1820) i St. Ruprecht (1822) u Beču i Franzensburgu (1825).

⁵ U radionici na oslikavanju stakla pridružili su mu se bivši očevid radnik August Heinricha i polubrat Ludwig, koji je također došao u Beč nakon studija na Akademiji u Drezdenu.

⁶ Manufakturu porculana u Beču osnovao je 1718. kao drugu u Europi, Claudius Innocentis Du Paquier. 1744. postaje vlasništvom države, pa od tad nosi ime Carsko-kraljevska manufaktura porculana i nosi oznaku austrijskog štita. Slavu je stekla zbog bogate dekoracije, mitološkim scenama, cvijećem i zlatnim ornamentom. (Bagarić 2002)

⁷ Anton Kothgasser (1769-1851) Od rane mladosti ostao je bez roditelja te je odrastajući u kući s Jakobom Peterom (kasnije i šogorom), pejzažnim majstorom u bečkoj manufakturi porculana, i sam odlučio okušati se u likovnoj umjetnosti. 1781. počinje studirati na Akademiji likovnih umjetnosti u Beču, a crtež je studirao kod Heinricha Fügera. Od 1784. radio je u Bečkoj manufakturi porculana, oslikavao je pozlatu i ornament, gdje je ostao sve do 1816., a svoje je radove označavao s potpisom *Malernummer 96.* (Spiegel 2011 d:2)

1. Čaša, Beč, oko 1825, bezbojno staklo, brušeno, oslikano prozirnim emajlnim bojama, pozlata; Muzej za umjetnost i obrt, Zagreb
1. Glass, Vienna, c. 1825, clear glass, cut, painted by transparent enamelled colours, gilt; The Museum of Arts and Crafts, Zagreb

autorstva samog majstora Kothgassera prilično je teško, a arhivski podaci ukazuju da je najveći broj tih čaša rezultat suradnje „specijalista“ – slikara na porculanu. Naziv *Kothgasser-čaša* obuhvaća i treba se koristiti kao zajednički naziv za sve čaše i srodne tipove oblika posuđa, oslikane tipičnim transparentnim bojama. Osim crteža, na njima se pojavljuju karakteristični natpisi a također i karakteristične bordure. (Strasser 1977:40 ; Spiegel 2011e: 32). Tipični oblik čaše koji Anton Kothgasser najčešće koristi je *Ranftbecher*. Crtež i dekoracija na većini čaša izvedeni su po istom principu. Središnji dio čaše najčešće je rezerviran za prikaz, koji se često smješta u medaljon (obrubljen zlatnom bordurom), ali može prekrivati i cijelo oplošje. Gornji obrub čaše, u većini slučajeva, ukrašen je pozlaćenom bordurom koja se sastoji od prozirne trake u zlatno-žutom tonu, na koju je apliciran vijenac od sitnih listova i pokojeg stiliziranog cvjetića. Ukrašeni zlatni obrubi pojavljivali su se i na porculanskim tanjurima bečke manufakture. Neki ukrasni motivi na čašama također su preuzeti iz repertoara bečke manufakture porculana, drugi pak prikazuju bečke čestitke, tzv. *Wiener Wunschkarten* ili događaje iz bidermajerske svakodnevnice.

Osobito su bile popularne čaše s bečkim vedutama i drugim vizurama; neke od njih imaju ispisane poruke na francuskom jeziku, cvijeće različitih vrsta i žanr-scene po

ukusu vremena, a mogle su se kupiti izravno u prodajnim prostorijama tvornice porculana u Beču, trgovinama s galanterijom ili kod samog majstora Kothgassera. Ovakve dražesne čaše služile su kao memorije, ali ih se također sakupljalo, pa ne čudi što mnogi privatni kolekcionari i muzeji u svojim vitrinama (i depoima) čuvaju te krasne spomenare vremena.

Radovi Antona Kothgassera, jednog od najpopularnijih bečkih majstora slikara na staklu iz perioda bidermajera, nalaze se u Zagrebu u dvjema muzejskim zbirkama – u Muzeju za umjetnost i obrt (u fundusu se nalazi 8 čaša) i u Muzeju Marton (posjeduje 10 čaša), ali i *in situ* u najljepšem zagrebačkom perivoju, Maksimiru.

Prva u nizu čaša koje se pripisuju Antunu Kothgasseru je čaša s pogledom na trg s kraljevskom i carskom bibliotekom i popratnim natpisom koji glasi: „PLACE DE LA BIBLIOTHEQUE IMP. ET ROY. ET LA STATUE JOSEPH II A VIENNEN⁸.“ (Sl. 1) Na čaši se vidi i konjanička skulptura cara Josipa II koja je 1807. postavljena na trg ispred biblioteke u Hofburgu. Skulpturu Josipa II je izradio Franz Anton von Zauner⁹, najvažniji bečki klasicistički kipar, po nacrtu H. F. Fügera,¹⁰ kojeg je inspirirala skulptura Marka Aurelija na Kapitolu. Pogled na Josephplatz je čest motiv na čašama oslikanim transparentnim emajlom. Postoje brojne njegove verzije, a često su za predložak uzimane vedute J. K. Schütza.¹¹ U izvornim gravurama konjanički kip Josipa II nedostaje jer je podignut kasnije.

Najčešća tema svakako su razglednice i vedute Beča, a na četvrtom mjestu su čaše s prikazom bečke katedrale Sv. Stjepana (Neuner-Warhorst 2009). Druga bečka veduta naslikana na čaši iz zbirke MUO-a¹² je nabavljena 1910. godine i prikazuje pogled na katedralu Sv. Stjepana u Beču. Taj bečki motiv je jedan od najpopularnijih, a pojavljuje se još od 1812. u radovima Gottloba Mohna, na cilindričnim čašama. (Spiegel 2011b : 2) Kao i na Mohnovim primjerima i ovdje je prikazana vizura prednje fasade s prolaznicima i kočijom, te sjenama koje padaju na susjedne zgrade. Na prednjoj strani čaše nalazi se četverostrani medaljon obrubljen žutom

⁸ MUO 19037, vis. 12,3 cm; čaša je nekad bila u zbirci E. Weiss. Prijevod natpisa: Trg sa carskom i kraljevskom bibliotekom i skulpturom cara Josipa II., fotograf. 1

⁹ Franz Anton von Zauner (1746 -1822). Rođen u Tirolu, školuje se u Beču kod Jacoba i Wilhelma Schletterera Bayera i od njih poprima utjecaj Georga Raphaela Donnera (1693-1741) s kasnobaroknim reminiscencijama. Zaposlen je na kiparskim radovima u parku dvorca Schönbrunn (izvodi alegorijske likove Dunav i Enns). Od 1776. do 1781. s F.H. Fugerom odlazi na studijsko putovanje u Rim, gdje kopira antičke skulpture i orijentira se više prema klasicizmu. Po povratku u Beč, postaje nastavnik na akademiji. U razdoblju od 1795. do 1806. izvodi svoje posljednje i najznačajnije djelo: konjaničku skulpturu Josipa II, jer se od 1806. posvećuje isključivo pedagoškom radu.

¹⁰ Heinrich Friedrich Füger (1751-1818), njemački slikar koji od 1774. živi u Beču. Radio je historijske kompozicije velikih formata, portrete, ali i kazališne zastore, minijature, nacрте za porculan i medalje. Kod njega studira i A. Kothgasser.

¹¹ Janez Karel Schütz (1745-1800) ljubljanski slikar i bakrorezac, uči isprva kod oca Josepha, a potom na akademiji u Beču studira crtež, slikanje historijskih motiva i pejzaža, a uz to i arhitekturu. Dobrim ukusom i profinjenim osjećajem za bitna obilježja motiva nacртаo je niz veduta: motive Beča i Donje Austrije, čeških gradova, pejzaže uz Rajnu.

¹² MUO 742, vis. 10,9 cm, čaša je za muzej MUO kupljena iz privatne zbirke 1910. i tada je već zabilježeno da je pozlata djelomično otpala. Za usporedbu (Pazaurek 1923:193)

bordurom, ukrašenom vijencem sitnih listova i cvjetova (sada djelomično izbljedjele pozlate, koja se još nazire). Ispod medaljona u kojem je prikazana crkva Sv. Stjepana u Beču nalazi se žuta ploha s pozlaćenim natpisom: „DIE ST. STEPHANS KIRCHE IN WIEN”,¹³ izvedenim goticom na njemačkom jeziku. Na stražnjem dijelu čaše, tik ispod gornjeg ruba teče uzak vijenac sitnih listova i cvjetova.

Drugi primjer ovog istog motiva¹⁴ nalazi se u kolekciji Muzeja Marton. Ova čaša također ima četverostrani medaljon obrubljen žutom bordurom, ukrašen vijencem sitnih listova i cvjetova, ali na rubu čaše sa stražnje strane izvedena je gotizirana vrpca. Natpis „DOMKIRCHE ZU ST. STEPHAN IN WIEN”¹⁶ nalazi se na donjem dijelu stražnje strane i teče od ruba do ruba medaljona. Oblaci na nebu na ovom su primjerku izraženiji. Još je jedna akvizicija iz 1910. godine sačuvana u zbirci MUO-a. Čaša sa osmerokutnim medaljonom u kojem je prizor djevojke pastirice koja hrani janje busenom zelenila iz svog šešira.¹⁷ Ispod medaljona je četvrtasto polje sa natpisom „LA DOUCEUR”.¹⁸ Na stražnjoj strani čaše, ispod otvora, proteže se transparentna žuta traka tanko obrubljena pozlatom koju presijeca decentna girlanda sitnih listića, u središnjoj zoni nalazi se monogram I. M. Motiv je alegorijski prikaz nježnosti. Djevojke s cvijećem spadaju u jedan od najstarijih motiva na bečkim slikanim čašama (Spiegl 2011e: 43).

Donositelji sreće uvijek su dobrodošli, tako da su na samom vrhu ljestvice popularnosti kod bečkih kupaca bile čaše s ukrasnim motivom djeteline (u periodu od 1815. do 1818.).¹⁹ To je vidljivo iz evidencije poslovanja nirnberškog trgovca Leopolda Schadlbauera, koji se nastanio u Beču i držao radnju „Kod zlatne lampe“ na Stephansplatzu. Čaše s djetelinom, bilo četverolisnom bilo trolisnom, često su sadržavale i natpise.

Čaša²⁰ iz zbirke Marton ukrašena je na prednjoj strani oplošja naturalistički prikazanom trolisnom djetelinom. Na zelenim listovima prikazani su i simboli vjere, ljubavi i nade: križ, srce i sidro. Uz gornji rub čaše izvedena je bordura (kao što je bilo uobičajeno), ispod koje teče tanka valovita linija i pojavljuje se natpis, izveden u dva reda: „MAG UM UNS HER EIN STRENGES SCHICKSAL WALTEN, WIR FOLGEN EUCH IHR HEHREN LICHTGESTALTEN”.²¹ U aukcijskom

2. Čaša, Beč, oko 1825, bezbojno staklo, oslikano prozirnim emajlnim bojama, pozlata, Muzej za umjetnost i obrt, Zagreb
2. Glass, Vienna, c. 1825, clear glass, painted by transparent enamelled colours, gilt, The Museum of Arts and Crafts, Zagreb

katalogu A. Weinmüllera iz 1939.²² (str. 22) nalazi se čaša s tri djeteline i identičnim natpisom, a datirana je u 1829. godinu.

Kako su se karte, osim za igranje društvenih igara, koristile i za proricanje budućnosti, ne začuđuje njihova popularnost i kao motiva (s dobrim željama za postizanje sreće) na čašama. Da se motiv igraćih karata vrlo često pojavljivao i dobro prodavao, saznajemo iz tri radne bilježnice „Havlishek”²³ koje spominju 290 *Spilkarten*, od kojih je gotovo 200 izvedeno i s natpisom. Kao što su se čaše razlikovale u cijeni po tome jesu li „oslikane“ ili „sa zapisom“, razlikovale su se i po obimu oslika, tj. po broju karata naslikanim na oplošje čaše, te su nazivane „jednostavne“, „male“, „velike“ ili „cijeli špil“. Čaše s motivima igraćih karata pojavljuju se na tržištu 1817. godine (Spiegl 2011b : 4), a tri karte (takozvane *Trull*) simboliziraju ujedinjenu trodijelnu antinapoleonsku koaliciju iz 1813. godine, sastavljenu od Habsburške monarhije, Pruske i Rusije.²⁴

¹³ prijevod: Crkva Sv. Stjepana u Beču

¹⁴ Vis. 10,9 cm; vidi sliku u katalogu „Kolekcija Marton“ (Kandužar 2002)

¹⁵ kao na slici (Lichtenberg 2009: 286)

¹⁶ prijevod natpisa: Katedrala Sv. Stjepana u Beču

¹⁷ MUO 741, vis. 11,5 cm

¹⁸ prijevod natpisa: Mekoća (nježnost).

¹⁹ Od 1815. čaše s djetelinom nalaze se u asortimanu kod Schadlbauera, no izgleda da su bile „hit“ 1817, kad je prodana većina čaša s djetelinom (13 kom). (Spiegl 2011b : 3)

²⁰ Vis. 11,2 cm

²¹ Manufaktura porculana Meissen 1820/50. ukrašavala je bijele šalice ovakvim motivom i identičnim tekstom. Prijevod natpisa : I ako nas zadesi teška sudba, mi slijedimo Vašu svjetlost.

²² http://digi.ub.uni-heidelberg.de/diglit/weinmueller_wien1939_03_15

²³ Iza imena Havlishek ili Hablischeck krije se neidentificirana osoba. Možda pomoćnik Kothgassera ili je to ime samo pseudonim. U svakom slučaju postoje radne bilježnice s podacima o čašama. (Spiegl 2010b : 1)

²⁴ Cara Franje I. Austrijskog, cara Aleksandra I. i kralja Fridrika Vilima III. Pruskog.

U Muzeju Marton²⁵ nalazi se jedna čaša s tri karte za tarok²⁶ (takozvana *Trull*) i sa zlatnim natpisom „LEUR UNION EST NOTRE FORCE“²⁷ na stražnjoj strani koji je, također, bio moto saveza. (Spiegl 1995 : 67; Lichtenberg 2009 : 393).

Čaša iz zbirke MUO-a²⁸ sa igraćim kartama, također, ima na oplošju tri karte TRULL²⁹ i natpis „LEUR UNION EST NOTRE FORCE“, no jedna je od onih koje su ukrašene sasvim drugim predloškom. Na prvoj karti nije prikazan harlekin-frulaš, zatim konjanik i harlekin-akrobat kao na Martonovoj čaši, već je prikazan harlekin s trojicom patuljaka, Zeus s munjama, a jedino je za treći lik (karta I) uzet isti motiv, ali drugi predložak. Taj tip predložka³⁰ nema paralele i možda bi to moglo značiti da postoji nekoliko majstora (Havliceck, Kothgasser ili Jakov Schuhfried) među kojima bi trebalo tražiti autora.

Osirn sreće, ljubav je vječna tema umjetnosti. Često je prikazivana motivom Amora,³¹ boga ljubavi, koji se od helezizma prikazuje kao bucmasti dječak s krilima, lukom i strijelom. Ovaj motiv često se javlja na bidermajerskim čestitkama, pa tako i na čašama.

Jedina čaša u ovoj skupini Kothgasserovih čaša koja se razlikuje svojim oblikom jest ova cilindrična čaša iz zbirke stakla MUO-a s motivom Amora na Mjesecu.³² (Sl. 2)

Na prednjoj strani u četvrtastom okviru prikazano je tamno noćno nebo s oblacima i Mjesecom. *Putto* sjedi (zajahao je) na Mjesecu, a u jednoj ruci drži luk, dok drugom rukom vadi strelicu iz tobolca koji mu visi preko ramena. Ispod prikaza u zlatno obrubljenom četvrtastom okviru izveden je i natpis „L' AMOUR EN CROISSANT.“³³ Cijeli rad je izveden u nijansama crne i zelene boje. Sam otvor čaše je pozlaćen, a ispod njega teče decentan vijenac bijelih cvjetića. Iz Schadlbauerovih zapisa doznajemo da se motiv Amora pojavljivao u više varijanti: "Amor i Psiha", "Amor u kavezu", "Amor na polumjesecu", "Amor na uzici prijateljstva", "Amor s mrežom i zemaljskom kuglom". (Spiegl 2011b :11)

Ovaj posljednji motiv javlja se na čaši iz zbirke Marton.³⁴ U osmerokutnom okviru prikazan je dječak s

krilima, koji drži s obje ruke mrežu u koju je uhvaćena modra kugla. Na mreži je jedva vidljivo ispisan natpis „PAS UN MECHAPPERA“³⁵ (Sl. 3)

Treća čaša s ovim dječakčićima nalazi se u MUO³⁶. Čaša svojim oblikom nešto je drugačija jer nema izražen zupčasti rub, baza joj je zaobljena, a brušena polja izvedena su u donjoj zoni. Cijela čaša, izuzev baze i gornjeg ruba gdje se nalazi vijenac sitnih cvjetova i listića, oslikana je zlatnom gustom bojom.³⁷ Središnji dio oplošja zauzimaju leteći Kupidi³⁸, od kojih je svaki okupiran nekim poslom: nosi cvjetnu girlandu, hvata leptira ili zvjezdicu ili jednostavno uživa u letu na leđima. Na cijeloj površini, između tih krilatih mališana, nalaze se manje i veće linijama oblikovane zvjezdice, no one nisu naslikane već gravirane u pozlati tako da kroz njih proviruje bezbojno staklo.

Religiozne teme na bidermajerskim čašama nisu imale tako veliku popularnost, bar ne onakvu kakva bi se očekivala (Neuner-Werthorst 2008: 6), ali i ovdje je bilo čaša koje su se rado kupovale. Jednu vrlo decentno ukrašenu s likom sv. Ivana Nepomuka, sveca čiji je kult bio raširen na

3. Čaša, Beč, oko 1825, bezbojno staklo, brušeno, oslikano prozirnim emajlnim bojama, pozlata, Muzej Marton, Zagreb
3. Glass, Vienna, c. 1825, Clear glass, cut, painted by transparent enamelled colours, gilt, The Marton Museum, Zagreb

²⁵ Vis. 11,1 cm

²⁶ Tarok je kartaška igra nastala u prvoj pol. 15. stoljeća u Italiji, odakle se proširila prema Francuskoj i zemljama njemačkog govornog područja. U Habsburškoj Monarhiji bila je veoma omiljena.

²⁷ Prijevod natpisa: Njihov savez je naša snaga

²⁸ MUO 19097, vis. 10,5 cm

²⁹ Trula u igri tarok označava kombinaciju karata "Pagat"(I), "Mond" (XXI), "Škis"-uobičajeno nije označen brojem, ovisno o igri predstavlja posebnu kartu s brojem, ili se pojavljuje kao najviši adut (tj. kao tarok XXII).

³⁰ Muo-čaša i čaša s fotografije (Spiegl 2011a :8) upućuje na traženje drugog majstora.

³¹ Eros (Kupid) u rimskoj je mitologiji bog erotске ljubavi, požude i ljepote, izjednačen je s Amorom.

³² MUO 19095, vis. 9,3 cm, fotograf. 2

³³ Prijevod natpisa može biti direktan opis slike, ali isto tako i igra riječima: Amor na polumjesecu. *Croissant* na francuskom jeziku znači i polumjesec i rastući, tako da se može prevesti i kao "Ljubav obasjana mjesecinom", ali isto tako u igri riječima to bi značilo "Ljubav koja cvijeta (raste)".

³⁴ Vis.11,9 cm, fotograf. 3

³⁵ Prijevod natpisa "Niti jedan mi neće pobjeći", a možda bi mogao označavati i sam čin hvatanja Zemlje u mrežu.

³⁶ MUO 19049, vis. 13 cm

³⁷ usp. (Spiegl 1983b: 1246)

³⁸ Pet Kupida u različitim pozama od kojih su dvojica nešto manjih dimenzija i imaju nešto drugačija krila. Iznad nožice jednog izvedeno je slovo D.

području austro-ugarskih zemalja (Ivančević 1990 : 284) i zaštitnika grada Praga, čuva Muzej Marton³⁹. Cijela je čaša izvedena u žuto-smeđim tonovima, na oplošju s prednje strane prikazan je lik sveca i u četvrtastom polju nalazi se natpis: S. IOANNES NEPOMUC. Paul von Lichtenberg u svojoj knjizi navodi čašu izrađenu po vrlo sličnom predlošku (2009 : 364).

Cvijeće kao jedan od omiljenih motiva na bidermajerskim predmetima rado se aplicirao i na staklene čaše. Ono je vrlo dekorativno samo po sebi, njegova simbolika u iskazivanju osjećaja bila je jasna, a tipično za to doba bilo je i poigravanje akrostihom,⁴⁰ korištenjem botaničkog nazivlja. U Muzeju Marton pohranjena je i jedna dražesna čaša⁴¹ s nasumce razbacanim sitnim maćuhicama i vrpcom s natpisom „ELLES SONT TOUTES POUR VOUS“ što u prijevodu znači „Sve su za Vas“. Maćuhice, na francuskom jeziku *pensée*⁴², doslovno prevedeno, znači MISAO. Ovakve jednostavnije dekoracije s nekoliko cvjetova nisu bile skupe i mnogi su ih rado darivali svojim najdražima. Pravi dragulji bile su čaše s bogatim cvjetnim buketima, a to se odražavalo i na njihovu visoku cijenu koja je mogla biti i do deset puta veća (Spiegel, 2011b : 5).

Drugi primjerak s cvjetnom dekoracijom također je iz Muzeja Marton. Čaša je cilindričnog oblika, uvučenih stranica u središnjoj zoni, ukrašena brušenom i žuto obojanom trakom.⁴³ Ispod tog dijela nalazi se natpis: „ECHRET DIE FRAUEN DIE FLECHTEN UND NEBEN HIMMLISCHE ROSEN INS IRRDISCHE LEBEN!“⁴⁴ Sada je dosta slabo vidljiv. Gornja zona čaše ukrašena je frizom omiljenog bidermajerskog cvijeća – ruža i potočnica (nezaboravaka).

Čaša jednostavnije dekoracije, ukrašena brušenjem i manjim četvrtastim medaljonom⁴⁵, nalazi se također u Muzeju Marton. Izrađena je od bezbojnog stakla s brušenim ukrasom u donjoj polovini, a u gornjoj je glatko staklo. Sam rub čaše ukrašen je pozlatom i tankom trakom s vijencem listića. Ispod medaljona, u kojem je prikazano srce i ružina grančica, teče i popratni natpis: „DIE ZIERDE DER LIEBE IST DEREN AUFRICHTIGKEIT.“⁴⁶

Još je jedna čaša iz Muzeja Marton jednostavnije dekoracije sa samo medaljonom i natpisom.⁴⁷

Radi se o *ranftbecheru*, koji je ukrašen manjim osmerokutnim medaljonom u kojem je prikazan lovački pribor:

³⁹ Vis. 11,1 cm

⁴⁰ Akrostih je pjesma, ali i sama riječ koju dobijemo čitanjem prvih slova stihova. Poznat je akrostih slovenskog pjesnika F. Prešerna (1800-1849) koji je posvećen Julij Primicovoj iz njegova Sonetnog vijenca (1834).

⁴¹ Vis. 10,8 cm

⁴² *Pensée* (franc. misao, proizvod razmišljanja) može biti izražena u knjiž. formi, kratka i u određenom obliku, kao što je aforizam ili epigram. Pojam potječe od franc. matematičara i filozofa Blaisea Pascala, čija zbirka rukopisa izražava vjerska uvjerenja – „Pensées“ iz 1670. godine.

⁴³ Vis. 10,7 cm

⁴⁴ Prijevod natpisa: Poštujte žene koje pletu i pored nebeskih ruža u ovozemaljski život.

⁴⁵ Vis. 10,3 cm

⁴⁶ Prijevod natpisa: Iskrenost je dekoracija ljubavi.

⁴⁷ Vis. 9,7 cm

4. Čaša, Beč, oko 1825, bezbojno staklo, brušeno, oslikano prozirnim emajlnim bojama, pozlata, Muzej Marton, Zagreb
4. Glass, Vienna, c. 1825, Clear glass, cut, painted by transparent enamelled colours, gilt, The Marton Museum, Zagreb

puška i meta, dok je ispod ispisan i prigodan natpis: „VIVAT ALLE BRAVE SCHÜTZEN,“⁴⁸

Čaše s dekoracijom i oslikom na cijeloj površini oplošja bile su zahtjevnije za izradu, a time i zasigurno skuplje. Jedna takva, koja se nalazi u Muzeju Marton, ima zlatnu mrežu koja dočarava krletku i šareno oslikane ptice u njoj.⁴⁹ Ova čaša na obodu baze ima zlatnom bojom ispisanu signaturu: A.K. (Sl. 4)

U svojoj knjizi Pazaurek (1923) spominje kako se Kothgasser u kasnijim radovima okušao u čašama sa stiliziranim biljnim ornamentima. Jedna takva, neobična i uistinu lijepa, s crnom podlogom nalazi se u zbirci stakla MUO-a.⁵⁰ Čaša je podijeljena na dva dijela: donji dio je ukrašen brušenjem (dva užljebljenja i širi prsten dijamantnog reza) i pozlatom, a na gornjem glatkom, teče friz sa ženskim figurama. Prikazane su tri djevojke u antikizirajućoj odjeći kako plešu između fantastičnih grmova⁵¹, koji se sastoje od nadnaravnih florealnih vitica, akantusa, loze i ruža. Svaka od djevojaka ima u ruci vjenčić ili girlandu. Žive boje njihove odjeće ističu se na

⁴⁸ Prijevod natpisa: Živjeli svi hrabri strijelci! "Schütze" u prijevodu sa njemačkog znači laki pješak u vojnoj jedinici naoružan s mušketom, slično kao "Jäger", što doslovno znači lovac, no može znači "strijelac" ili "borac". [http://en.wikipedia.org/wiki/J%C3%A4ger_\(military\)](http://en.wikipedia.org/wiki/J%C3%A4ger_(military)) (22.11.2012.)

⁴⁹ Vis. 13,1 cm, fotograf. 4

⁵⁰ MUO 14877, vis. 10,5 cm

⁵¹ Egzotičan grm možemo usporediti sa sličnim motivom na fotografiji u knjizi Gustava Pazaureka (Pazaurek 1923 : 213).

5. Čaša, Beč, oko 1825, bezbojno staklo, oslikano prozirnim emajlnim bojama, pozlata, Muzej za umjetnost i obrt, Zagreb
5. Glass, Vienna, c. 1825, Clear glass, painted by transparent enamelled colours, gilt, The Museum of Arts and Crafts, Zagreb

crnoj pozadini. Možda je riječ o Hesperidama koje, i po mitu, žive u rajskom vrtu. Fotografija jedne čaše nepoznatog porijekla (Spiegl 2011c : 16) gotovo je identična zagrebačkoj. Strasser (1977), kako je naveo Spiegl, iznosi podatak da na prvoj stranici Schuhfriedove bilježnice nalazimo zapis o „4 čaše prema Lamprechtovoj alegoriji, uokolo šareno obojene“ i još 4 za isti iznos, koje je oslikao Schufried, kao i podatak da je Lamprecht, jedan od najtalentiranijih slikara bečke manufakture porculana, povremeno znao oslikavati i čaše. Čašu s pticama na crnoj podlozi Strasser (1977), kako navodi Spiegl (c2011), povezuje s radovima Lamprechta, a mora se priznati da i čaše s pticama i čaše s djevojkama na crnoj podlozi imaju slične biljne motive. (Pazaurek 1923 : 213)

Još jednu čašu iz MUO-a možemo blisko povezati s primjerima iz literature. (Pazaurek 1923 : 202) Čaša je ukrašena četvrtastim zlatnim medaljonom u kojem je na satiričan način prikazan razgovor trojice muškaraca. Natpis, koji je izveden ispod medaljona i na bijeloj podlozi, u ovom je primjeru korišten kao objašnjenje razgovora sa slike i glasi: „KAUFEN SIE MORALISCHE BILDER? FREUND! BEÿ DEN JETZIGEN ZEITEN HABEN WIR FÜR DIE KUNST

WEDER ZEIT, NOCH GELD.“⁵² Zagrebačka čaša⁵³ razlikuje se u svega nekoliko detalja od citirane. (Sl. 5)

Ljubav prema prirodi, zelenilu, kreiranju i lijepom, osobito ljubav prema cvijeću pojavljuje se kao česta tema na bidermajerskim platnima te predmetima umjetničkog obrta. U vrijeme bidermajera ta se ljubav manifestirala i u oblikovanju prirode: od cvjetnih buketa preko kućnih vrtova pa sve do gradskih parkova. Ideja zagrebačkog biskupa Maksimilijana Vrhovca⁵⁴ – da staru hrastovu biskupsku šumu na kraju grada, okruženu poljima i livadama, te ispresijecanu potocima, pokloni građanima grada Zagreba, te je pretvori u prostor za odmor i razonodu – zaživjela je 1787. godine, kada su i započeli prvi radovi u oblikovanju parka Maksimir u baroknom francuskom stilu. (Maruševski 1997) U prvih pet godina perivoj je dobio svoje osnovne konture, slijedeći uzore parkova velikih europskih gradova. Godine 1794. prvo javno šetalište u jugoistočnoj Europi svečano je otvoreno. Ime je dobilo po svome tvorcu "Maksimilijanov mir", skraćeno Maksimir. (Isto: 86)

Nakon smrti biskupa Vrhovca brigu oko uređenja parka preuzima 1829. godine biskup Aleksandar Alagović.⁵⁵ On mijenja glavnu koncepciju i stvara romantični park engleskog stila krčenjem šume, otvaranjem prostora, formirajući proplanke i uređujući livade.

Godine 1837, nakon smrti biskupa Alagovića, novi biskup Juraj Haulik⁵⁶ nastavlja s uređenjem park-šume Maksimir.

Budući da je biskupa Haulika zadivio laxenburški carski vrt nedaleko od Beča, a nije ga želio kopirati jer je romantični "slikarski perivoj individualna kreacija ovisna o terenu i umjetničkim sklonostima kreatora"(Maruševski 1997 : 94), ondje je potražio suradnike u poslovima za uređenje

⁵² Prijevod natpisa: Kupujete moralne slike? Prijatelji u današnja vremena nemamo vremena ni novaca za umjetnost.

⁵³ MUO 19098, vis, 12,0 cm, fotog. 5

⁵⁴ Maksimilian Vrhovec (1752. Karlovac - 1827. Zagreb) Vojnički poziv zamijenio je studijem filozofije i teologije u Beču i Bologni. Bio je profesor dogmatike na Akademiji u Zagrebu, rektor zagrebačkog sjemeništa, a kasnije rektor sjemeništa u Pešti. 1787. godine imenovan zagrebačkim biskupom. U svom je biskupskom dvoru okupljao slikare, književnike, profesore, glumce i glazbenike, a svoju humanost i nesebičnost dokazao je financijskim ulaganjima u projekte kao što je prva javna bolnica u Zagrebu; osnivač je *Društva skladnoglasja za Hrvatsku* (koje će 1925. postati Hrvatski glazbeni zavod). Kao jedan od idejnih začetnika hrvatskog narodnog preporoda zalagao se za prikupljanje nacionalnog duhovnog blaga i širenje knjige. Otvara vlastitu tiskaru u kojoj osim knjiga tiska i kalendare na hrvatskom jeziku. 1808. godine predložio je hrvatskom Saboru da se njegova knjižnica otvori za javnost. Neposredno prije smrti gradu je osigurao i izgradio sirotište za nezbrinutu djecu. (Enciklopedija Jugoslavije, vol.8, str. 543)

⁵⁵ Aleksandar Alagović (1760-1837) Teologiju studirao u Pešti. Godine 1821. imenovan je zagrebačkim kanonikom, prepoštom i vranskim priorom, a 1829. postaje zagrebački biskup. Kao i njegov prethodnik, osoba sa senzibilitetom, bio je veliki pokrovitelj hrvatske glazbe i umjetnosti. (Hrv.enciklopedija, vol.1, str. 168)

⁵⁶ Juraj de Varalya Haulik (1788. Trnava, Slovačka – 1869. Zagreb), hrvatski kardinal, zagrebački biskup . Teologiju i filozofiju studirao je u rodnoj Trnavi, Ostrogonu i Beču. Zaslužan je za uvođenje hrvatskog jezika u škole i javne poslove. Zauzimao se za osnivanje osnovnih škola i novčano pomagao kulturne i dobrotvorne ustanove, a podupirao je i narodni preporod u Hrvatskoj. 1852. imenovan je prvim zagrebačkim nadbiskupom metropolitom, a 1856. ikardinalom. (Hrv.enciklopedija, vol.4, str. 481)

6. Oslikani prozor iz Švicarske kuće. Pogled na Mariazell u Štajerskoj
6. Painted window of the Swiss house. A View of the Mariazell in Styria

7. Oslikani prozor iz Švicarske kuće. Pogled na Lucernsko jezero
7. Painted window of the Swiss house, A View of Lake Lucern

Maksimira. Juraj Haulik je bio čovjek visoke kulture i istančanog osjećaja za lijepo, a kako je raspolagao s velikim financijskim sredstvima, uređenju i oblikovanju parka posvetio se s velikim žarom sve do svoje smrti 1869. godine.

Haulik je angažirao skupinu iskusnih austrijskih umjetnika⁵⁷ koji su se dokazali uređivanjem carskih perivoja u Laxenburgu, Schönbrunnu i Hetzendorfu kod Beča, a glavni biskupov pomoćnik u uređenju Maksimira je bio Michael pl. Riedl⁵⁸, znameniti carski bečki vrtni arhitekt koji je bio zadužen i za projekte oblikovanja pejzaža, dok je gotovo sve građevine i paviljone projektirao Franz Schücht⁵⁹. Po Schüchtovu nacrtu, izgrađena je Švicarska kuća⁶⁰ – jednokatnica poznata i pod nazivom Tirolska kuća – stilizirane rustikalne arhitekture.

⁵⁷ Leopolda Philippa, Franju Serafina Körblera, Josepha Käschmanna, Antuna Dominika Fernkorna, Antona Kothgassera i arhitekta Bartolomeja Felbingera. (Maruševski 1992)

⁵⁸ Michael Sebastian pl. Riedl (Edler von Leuenstern), plemićki naslov nosi od 1836. bečki vrtni arhitekt, sam se nazivao arhitektom i izgradio je prema nacrtima Franza Jägerasta dvorac Francensburg na jezeru u Laxenburgu. (Maruševski, 1992:32)

⁵⁹ Franjo (Franz) Schücht (1793- 1872), graditelj austrijskog porijekla koji je djelovao u Zagrebu. Bio je voditelj građevinskih radova bečkog dvora u Laxenburgu kod Beča. Četrdesetih godina 19. stoljeća po narudžbi biskupa Haulika gradi objekte u Maksimiru : Biskupski ljetnikovac, Vidikovac, Švicarsku kuću, Mirnu kolibu, te razne paviljone: paviljon Jeke („Lantern-temel“), a vjerojatno i ulazni portal. U Zagrebu je također projektirao i nacrt samostana i crkve Sestara milosrdnica u Frankopanskoj ulici.

⁶⁰ 1841/42.

U prizemlju je izvedena od tesanog kamena, a kat od grubo tesanih hrastovih greda, opasana drvenim balkonom poduprtim s po četiri drvena nosača. Pod strehom je također balkon. Prizemlje je zamišljeno kao lugarov stan, a kat, do kojeg vode polukružne stepenice, s ovećom sobom (salonom biskupa Haulika) i malenim kabinetom.⁶¹

Zidovi i strop⁶² salona na prvom katu prekriveni su drvenim oplatama, a drvena su i troja vrata⁶³ koja vode na ophodni balkon. S obje strane vrata nalaze se i jednokrnljni prozori. Vrata i prozori ukrašeni su oslikanim staklima u srednjem dijelu, dok je u gornji i donji dio umetnuto lijevano staklo. Motive za 12 oslikanih prozora s prizorima švicarskih Alpi i jezera⁶⁴ naslikao je schönbrunski dvorski slikar Edu-

⁶¹ Juraj Lahner u svom članku o maksimirskoj „Švicarkoj kući“ u Katoličkom listu 1943.g. iznosi podatak da je krajem 19. st. soba bila sačuvana u prvotnom obliku sa svim detaljima: od antiknog namještaja, japanskih vaza, sitne plastike, antikne ure do lusteru u obliku ribe-djevojke. (Lahner) Tako da je predstavljala jedan mali zagrebački muzej, po uzoru na ljetnikovac Marije Ane, žene cara Ferdinandna V, podignutog 1840. na Marijanskom otoku u Laxenburgu. (Maruševski 1992:30)

⁶² Vrlo lijep i bogato izrezbaren drveni barokni strop iz augustinskog samostana u Klosterneuburgu, star oko 300 godina, 19. travnja 1840. godine prevezen u Laxenburg na temeljiti stolarski i rezbarski popravak, da bi zatim bio prevezen u Zagreb. (Lahner 1943 : 244) Haulikov salon ,uključujući i njegov barokni strop, obnovljen je 2005. godine. Restauratorske radove je pod stručnim nadzorom Gradskog zavoda za zaštitu spomenika kulture i prirode obavio Hrvatski restauratorski zavod. (Jagić: 2008)

⁶³ Dvokrlna vrata na južnoj, istočnoj i zapadnoj strani.

⁶⁴ Švicarske predjele Riedl je 16. kolovoza 1840. godine platio 100 forinti Eduardu pl. Gurku za 12 slika. Lahner, J. (1943) prema *Acta Georgii Haulik*, vol.6

ard pl. Gurk⁶⁵, a izradio ih na staklu u tehnici „paljenog slikanja“⁶⁶ Anton Kothgasser, majstor koji je svoje iskustvo u oslikavanju prozora stekao u Laxenburgu. (Maruševski 1992) Svaka staklena ploča je umetnuta i spojena olovom u smeđe obojeni stakleni okvir koji, osim lijepo izvedene vegetabilne dekoracije, ima i medaljon s imenom lokacije. Tako možemo vidjeti pejzaž iz Mariazella s bazilikom, Ženevsko ili Lucernsko jezero, kao i imanje Andreasa Hofera⁶⁷ u Sv. Leonardu u Tirolu. Sve slike izvedene su u zeleno-smeđim tonovima, s vrlo precizno izrađenim detaljima krošnji, listića ili pak detaljima kao što je odjeća. Veće površine slika koje predstavljaju vodu, planine ili nebo nisu izrađene takvom preciznošću, što može dovesti do zaključka da je majstorova ruka „naučena“ na sitnije radove kao što su crteži na čašama.

Iz sačuvane prepiske⁶⁸ biskupa Haulika, saznajemo da je predložak za drvene prozore i vrata izrađen u Beču, a izrada drvenih konstrukcija povjerena je zagrebačkim obrtnicima. Švicarska kuća danas ima kulturno-turističku namjenu, a i Haulikov salon je otvoren za javnost, te se u njemu održavaju i povremene izložbe vezane uz povijest parka Maksimir.

LITERATURA

- Spiegel, W. 2011a
Kothgasser & Co. Datenbank Gläser mit Spielkarten.
<http://www.glas-forschung.info/pageone/pdf/karten.pdf>
(6.8.2012)
- Spiegel, W. 2011b
Kothgasser & Co. Datenbank Das Schadlbauer-Kommissionverzeichnis.
<http://www.glas-forschung.info/pageone/pdf/schadl.pdf>
(18.8.2012)
- Spiegel, W. 2011c
Kothgasser & Co. Datenbank, Das Arbeitsheft „Schuhfried“.
<http://www.glas-forschung.info/pageone/pdf/schuh.pdf>
(22.8.2012)
- Spiegel, W. 2011d
Kothgasser & Co. Meinungen und Analysen zum komplexen Thema der „Kothgassergläser“.
http://www.glas-forschung.info/pageone/pdf/k&co_1.pdf
(10.6.2012)
- Spiegel, W. 2011e
Kothgasser & Co. II Meinungen und Analysen zum komplexen Thema der „Kothgassergläser“.
http://www.glas-forschung.info/pageone/pdf/k&co_2.pdf
(12.8.2012)
- Spiegel, W. 2010a
Die Fenster in Laxenburg und am Brandhof.
<http://www.glas-forschung.info/pageone/pdf/lax.pdf>
(5.2.2012)
- Spiegel, W. 2010b
Kothgasser & Co. Datenbank, Die Arbeitshefte „Hablischeck“.
<http://www.glas-forschung.info/pageone/pdf/havli.pdf>
(10.7.2012)

⁶⁵ Eduard Gurk (1801- 1841), slikar krajolika, slika temperom, izrađuje litografije i bakropise. Slikarstvo uči od oca Ignaza, kasnije studira i na Akademiji u Beču. Slikao je Beč i okolicu, planinska područja i austrijske pokrajine. Vrlo ga je cijenio i sam prijestolonasljednik Ferdinand te je promoviran u *Hofkammermalera*- dvorskog slikara. Preminuo je u dobi od 39 godina tijekom studentskog putovanja u Jeruzalem.

⁶⁶ U vrijeme pripremnih radova postojala je dilema treba li izraditi slike s uljanom bojom (kao prozori iz 1807. na laksenburškom majuru i Marijaninu otoku) ili paljenjem na staklu. (Lahner 1943:239)

⁶⁷ Andreas Hofer (1767.-1810.) tirolski domoljub, trgovac i gostioničar, vođa pobune protiv Napoleonovih snaga.

⁶⁸ Lahner, J. (1943) prema *Acta Georgii Haulik*, vol.17, u Arhivu Nadbiskupije zagrebačke

Neuner – Warthorst, A. 2009
Die Becher des Anton Kothgasser, Im Spiegel ihrer Zeit.
<http://www.glas-forschung.info/pageone/pdf/statistik.pdf>
(12.6.2012)

Kuhn, Ch. 2009
Glanz und Farbe : Die Glassammlung Christian Kuhn,
Wien-München : Brandstätter.

Lichtenberg, P. 2009
Mohn & Kothgasser, München : Himer.

Jagić, R. 2008
Iz restauratorske radionice: Švicarska kuća u zagrebačkom
parku Maksimir, *Drvo* (Zagreb) 55: 76–77.

Bagarić, M. 2002
Porculan, u: *Kolekcija Marton*, ur. V. Maleković i V. Marton,
Zagreb: Muzej za umjetnost i obrt.

Kandučar, S. 2002
Staklo, u: *Kolekcija Marton*, ur. V. Maleković i V. Marton,
Zagreb: Muzej za umjetnost i obrt.

Juras, M. 1997
Bidermajersko staklo u Hrvatskoj, u: *Bidermajer u
Hrvatskoj*, ur. V. Maleković, Zagreb: Muzej za umjetnost i
obrt.

Maruševski, O. 1997
Kultura vrtova i perivoja, u: *Bidermajer u Hrvatskoj*, ur. V.
Maleković, Zagreb: Muzej za umjetnost i obrt.

Spiegl, W. 1995
Gläser mit Transparentmalerei von Anton Kothgasser, u:
Das Böhmisches Glas 1700–1950, Bd.II Passauer
Glasmuseum, Passau : Verlag Rotel Tours Das Rollende
Hotel.

Maruševski, O.; Jurković, S. 1992.
Školska knjiga, *Maksimir*, Zagreb

Badurina, A.(ur.)1985
Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog
kršćanstva, Zagreb: Sveučilišna naklada Liber .

Spiegl, W. 1983a
Kothgasser, Mohn und die Wiener Porzellanmanufaktur,
Weltkunst (München) 7: 871–881.

Spiegl, W. 1983b
Kothgasser, Mohn und die Wiener Porzellanmanufaktur,
Weltkunst (München) 9:1241–1247.

Enciklopedija Jugoslavije, 1976
vol. 8 , Zagreb: Leksikografski zavod.

Lahner, J. 1943
Maksimirska „Švicarska kuća“, *Zagreb* (Zagreb) 7-9:
236–247.

Lahner J. (1943) prema „Acta Georgii Haulik“, vol.17

Hrvatska enciklopedija,1941
vol. 1, Zagreb : Naklada Konzorcija Hrvatske enciklopedije

Weinmüllera, A. (1939)
http://digi.ub.uniheidelberg.de/diglit/weinmueller_wien1939_03_15 (18.8.2012)

Schmidt, R. 1926
Die Gläser der sammlung Mühsam, Berlin: Verlag Ernst
Wasmuth.

Pazaurek, G. 1923
Gläser der Empire und Biedermeierzeit, Leipzig: Verlag von
Klinkhardt & Biermann .

Summary

SANDRA KANDUČAR TROJAN*

ARTWORK OF VIENNESE PAINTER ANTON KOTHGASSER IN ZAGREB

In the first half of the 19th century, both glass objects for everyday use and those considered to be souvenirs, became more accessible to a larger number of people due to a drop in price of raw materials and improvement of work techniques. Different techniques and ways of glass decorating flourished during the Biedermeier period. One of the most popular techniques was transparent enamelled colour painting on glasses and on window panes in churches or other important objects. Samuel Mohn made that type of glasses, and his son Gottlob improved the technique and revealed the secrets of glass painting to many painters from Viennese porcelain manufactory. One of the most famous artists is Anton Kothgasser (1796-1851). He signed glasses made of glass with

his initials A.K. A high number of objects were made in his workshop, but it is difficult to attribute them to Kothgasser himself or some other painter. This paper will analyse glass objects that are a part of collection of Zagreb museums (The Museum of Arts and Crafts and The Marton Museum), as well as painted windows in The Swiss House in Maksimir Park in Zagreb. The windows were painted by A. Kothgasser according to the plan by Eduard Gurk (1801 – 1841), a Viennese landscape painter, and were modeled after the Luxemburg Castle outside Vienna as a symbol of romantic inspiration. The purpose of this paper is to shed some light to objects in Zagreb and the connection between Biedermeier artists and their clients from Zagreb.